

Vzpomínkami inspirované vzpomínání

Jana Štroblová, Rok sem, rok tam. Vzpomínky

Nakladatelství Pulchra, Praha 2018, 216 s. + foto, ISBN 978-80-7564-030-7

Básnířka, prozaička, esejistka, překladatelka a autorka knížek pro děti a mládež, absolventka Filozofické fakulty Karlovy univerzity, začíná své vyprávění vzpomínkou ze šedesátých let, kdy s kolegou básníkem Josefem Hanzlíkem stáli na jevišti někdejšího Divadla mládeže, kam byli pozváni, aby společně četli svoje básničky, a Hanzlík nečekaně rozesmál mladé publikum svým prvním veršem: *Narodil jsem se pětiletý...*, další slova básně zanikla v bouři spontánního veselí. Inspirována tímto veršem přiznává autorka své „narození“ do doby, když jí bylo devět let. (V křestním listu je datum narození uvedeno 1. července 1936 v Praze.)

Prvá autorčina vzpomínka tak patří konci druhé světové války, kdy v její ulici Na Pančáci neustávaly boje Pražského povstání. *„Muži jsou na barikádě, ustupující Němci ženou ženy a děti před tanky. Před naším domovem je zastaví vlasovci. A ty o den později samozvaná Národní garda nám před očima žene na popravu, mlátí je pažbami, vojáky sotva o desetiletí starší než já, v mých očích hrdiny, kteří nás zachránili ... Další den je z nich mrtvá hromada přikrytá celtami, co nestačily zakrýt bezpočet bosých nohou, okradených gardisty o boty. A z plakátu na domě na to spokojeně, samolibě zírá hlava Velkého Stalina. S nápisem-příkazem: KAŽDÉHO VLASOVCE ZASTŘELIT!“* (s. 8).

Vzpomínka podlehla zřejmě nejen velkému časovému odstupu, ale i značné exaltaci. Brutální taktiku živých štítů uplatňovali Němci v květnových dnech na více místech vlastní Prahy. Boje byly v Praze tvrdé a nelítostné s množstvím mrtvých a raněných. Pomoc vlasovců s těžkou vojenskou technikou bojující Praze byla významná, při bojích s Němci jich asi 300 padlo, nemluvě o zraněných. Kdybychom se zapřením pominuli autorkou časově nevěrohodné uváděné skutečnosti v rychlém sledu: – po zastavení německých tanků ženou příslušníci údajně Národní gardy (!) druhý den (!) vlasovce kamsi, aby je autorka vzpomínky viděla následující den v podobě mrtvé hromady (!) – pak tvrzení o vylepeném plakátu v květnové Praze se Stalinovým příkazem v české řeči adresovaný místnímu obyvatelstvu, aby konalo, je těžko přijatelné fabulační unikum. Autorka se k jeho existenci přesto vrací ještě jednou na straně 26 v souvislosti se Stalinovým úmrtím. Pro tvrzení o pražském Stalinově portrétu v souvislosti s údajným odpudivým činem „gardistů“ jsem nenalezl sebelepší důkaz. Před areálem na Soudním náměstí (nynější náměstí Hrdinů) byl v květnu 1945 nad čerstvým společným hrobem českých bojovníků a padlých vlasovců provizorní dřevěný pomník s hlubotiskovým portrétem prezidenta Beneše a paradoxně i Stalina. Ten však zdaleka nepřipomínal autorčinu vizi Stalinovy hlavy s oním rigorózním příkazem „Každého vlasovce zastřelit!“.

Pražané si pomoci vlasovců považovali a vedení povstání se jich za pomoc zastávalo. S provedením ortelu nad příslušníky Ruské osvobozovací armády (ROA) neměli Češi v Praze nic společného. Naopak, ty zraněné v nemocnicích bránili čeští lékaři vydat příslušníkům

NKVD. Osud vlasovců tím neovlivnili. Také v Praze došlo k prvním popravám, a v sektoru hřbitova ruské emigrace na Olšanech je památník připomínající vlasovce, kteří přišli o život v okolí Příbrami a v Praze. Z Prahy na západ do zajetí americké armády marně směřovali po 7. květnu vojáci 1. divize ROA, účastníci bojů Pražského povstání. Otázka vlasovců byla záležitostí Sovětského svazu, konkrétně Rudé armády. Údajná „samozvaná Národní garda“ nebyla v Praze osudným aktérem.¹

Vzpomínky z mladších let se však přeci jen vybavují, jsou laskavější, a ne ledajaké. Když jí bylo dva a půl roku, naučila se a navždy si zapamatovala celou Seifertovu báseň *Když se nám stýská po dálce*... Tatínek ji totiž vozil v kočárku, a dokud neusnula, poměrně dlouhou báseň opakovaně recitoval. Také pohádky, které maminka vyprávěla, a někdy byly i z druhé ruky, utkvěly autorce v paměti natolik, že jim později dala formu dětského leporela. K publikovanému námětu, dříve již knižně realizovanému, se však autorsky přihlásil spisovatel František Kožík. Ten našťastí autorčino vysvětlení laskavě přijal a jednání pochopil.

Ve vzpomínkách Jany Štroblové se objevuje i vyprávění, jak ji odjakživa přitahovaly výšky a ona s oblibou o prázdninách na šumavských kopcích dobývala triangly, jimiž byla tehdy poseta celá česká krajina. S dřevěnými vysokými konstrukcemi trianglů se již dnešní mladý odvážný jedinec nesetká. Technika udělala i v této oblasti vývojový skok. Triangulace k mapování a určování vzdálenosti dnes patří dávné minulosti. Šumava, rodiště jejího otce, s krajinou kamenných zídek mezi loukami a poli, lesními jahodami, v lesích pak borůvky, na mýtinách maliny a ostružiny a četná rašeliniště, se stala i jejím prázdninovým domovem. Také krajina kolem Vrchotových Janovic, kde žila početná skupina matčiniých příbuzných, jí byla blízká a utkvěla jí v paměti s mateřídouškovými mezemi, smíšenými lesy a rybníky. Její počáteční opravdové verše byly pochopitelně o přírodě. Lásku k přírodě utvrdil později skauting, kterému propadla tělem i duší. Zkusila prý i Sokol, ale to pro ni nebylo ono.

Snadné veršování jí provázelo od školních let. Psala někdy verše také proto, „aby někoho popudily“, či z hecu, na základě okamžité sázky, byla schopna provokovat ve veršovaném vyznání jak „třídního lva salónů“, tak dovedla velice snadno tvořit někdy i veršovánky s nebezpečným politickým nádechem. Tak si prý dovolila zesměšnit „verše známých básníků věnované Stalinově smrti“ uvedené na školní nástěnce, když se v úzkém kruhu vsadila, že to také dokáže. Stačila jí na to právě probíhající hodina dějepisu. Instinktivně věděla, že si Stalin „smutek nezaslouží ... co mně obešlo při každém pohledu na něj, byl odpor. A strach.“ Vzpomínka na krvavý masakr „v naší ulici“ se Stalinovým příkazem zabít vlasovce byla stále živá (s. 26). Někdo její verše (... *zní tichý smích keřů – kalin, malin; / jak se mohou smát, když nám zemřel Stalin?*) připíchl na nástěnku a tam ji objevila češtinářka, „osoba politicky příkrá“ a ze zamýšlené „recese“ a vypořádání se se Stalinem, se báseň stala

¹ Josefina Napravilová, která ve dnech Pražského povstání jako zdravotní sestra pomáhala v nemocnici na Karlově náměstí po ukončení bojů a nastalém míru, vzpomínala na pro ni vyčerpávající dny: „Chtěla jsem se vyspat i z různých scén, které jsem ve špitále zažila. Třeba jak tam v neděli ráno vtrhli ruští vojáci a stříleli na chodbách ležící vlasovce. Střelba se nesla chodbou, krev cákala po zdech.“ Josefina Napravilová, in: Miloš DOLEŽAL, *Chtěl jsem být blanickým rytířem*, Brno 2010, s. 75–76. Zmiňovaná neděle byla 13. května. Pavel ŽÁČEK, *Vlasovci v boji za Prahu. Pomoc 1. ruské divize ozbrojených sil KONR povstalé Praze 5.–9. května 1945*, Praha 2017, uvádí v příloze XXIV popravu skupiny vojáků 1. ruské divize v Praze Jínonicích Pod Vidoulí příslušníky Rudé armády již 10. května 1945. To jsou jedny z mála svědectví o likvidaci vojáků ROA příslušníky Rudé armády v Praze.

jednou z úspěšných ód a byla publikována v „jakémisi sborníku žalozpěvů-chvalozpěvů“, jak se až v nedávných dnech od přítele dozvěděla.

Po vzniku jednotné školy se musela, jako řada jiných, vrátit z primy gymnázia zpět do měšťanky, a měla, jak uvádí, štěstí, že její škola Ladislava Hanuse měla „proslule dobré kantory“. Jednotné škole přiznává pro žactvo snad jen tu zajímavost, že se třídy již nedělily na chlapecké a dívčí. Při přechodu do nejvyššího stupně nově zřízené jedenáctileté střední školy ji však nechtěli z kádrových důvodů pustit – jakožto dítě pocházející z úřednické rodiny (s. 24). Přitom otec jako sociální demokrat přešel sloučením s třetinou původní sociální demokracie 27. června 1948 do KSČ a zůstal jejím členem i po čistkách v době normalizace. Vše nakonec dopadlo dobře a Jana se stala studentkou dokonce výběrové školy s rozšířeným vyučováním v jazyce ruském. Postupně „začala chápat, že tomu kroku nešlo upřít politický charakter“. Ostatně takto na tuto školu nahlíželi i mnozí pražští středoškoláci. Snad proto byla tato jedenáctiletka ostatním tak trochu vzdálena. Jako v jedné z mála se v ní otevíral humanitní směr a ona toužila po latině. Žáci, kteří se zde sešli, byli, jak autorka přiznává, „většinou velmi uvědomělí, bojovalo se proti napovídání a opisování jakožto buržoazním přežitkům“. Na této škole byli dokonce žáci během studia přijímáni do komunistické strany, na jejich přání se maturovalo ve svazáckých košilích a nejúspěšnější odjížděli studovat do Sovětského svazu. Sebeintenzivnější politická ideologie nevytěsnila samostatné myšlení a uvažování. Mladé generaci se protivila přetvářka. Naplněná touha po vědění spolu se získanými zkušenostmi udělaly své. Tito komunisté se ze svého nadšení vyléčili nejdříve. Těmto svým spolužákům přiznává autorka charakterní jednání, vesměs patřili do reformního křídla KSČ, hájili názory pražského jara a v osmašedesátém roce zastávali protisovětské pozice, ze strany do jednoho odešli.

Štroblová se tváří, jako by mezi ty uvědomělé „děvočky“ nepatřila, je však nepřírozeně stranit se třídního kolektivu, když studentské soužití je svým způsobem poctivé, radostné a většinou i nezapomenutelné. Ostatně komunistická ideologie po úmrtí Stalina a Gottwalda i na této škole ztrácela na síle. Autorka píše o obrušování hran vyhrcovaných postavů už před maturitou. „Bylo příliš mnoho nepolitických zájmů, než abychom mohli být třídními nepřáteli.“ Žili studentským životem, tak jak tomu bylo na ostatních méně politicky angažovaných školách. Prožívali společně školní taneční, lesní a chmelové brigády, sportovní akce, a během prázdnin si někteří přivydělávali jako vedoucí na školních táborech. Jak mohu doložit z vlastní zkušenosti, bylo takřka pravidlem, že studenti středních škol alespoň polovinu prázdnin věnovali této pracovní činnosti: nezůstávalo jenom při školních táborech, děvčata z naší třídy si o prázdninách vydělávala sběrem nádobí v pražském automatu Koruna na Václavském náměstí, po čas prázdnin se stávali studenti průvodčími pražských tramvají, pracovali v zahradnictví, v zemědělství či v šumavských či jizerských lesích porážením stromů napadených kůrovcem, což dnes mladistvým do osmnácti let není dovoleno (porážet samostatně stromy pomocí ruční pily a sekery). I to patřilo k životu středoškoláka padesátých let.

„A dcera jáchymovského vězně se sprátelila s děvčkami.“ I taková byla kupodivu „kádrová práce“ na této jedenáctiletce s rozšířeným vyučováním v jazyce ruském. Dcera politického vězně mohla na této škole dojít k maturitě! Život nebyl a není černobílý. Na rozloučenou se školou připravili a zahráli vlastní úpravu Karla Havlíčka Borovského Křest svatého Vladimíra s rozšířenými party cenzora a drába. „Z jeviště byla vykázána dívka v roli šprtky ve svazáckém, kterou za roky studií prozatím ještě nepřešla původní svazácká horlivost. To

tedy už sem dosahovala věru jiná ideologie, než vládla na začátku“ (s. 26). A maturovalo se na rozdíl od naší současnosti povinně z matematiky, ať jsi šel na filozofickou fakultu či studovat herectví na DAMU. Písemnou maturitní zkoušku „vychrlila“ ze sebe Jana Štroblová v rytmu a v rýmech, dokonce i v požadovaném rozsahu. Není se co divit, že příslušná maturitní komise byla „*prý ohromena osobitostí – a možná i drzostí*“. Příznává, že se původně nerada hlásila k „ruskému“ gymnáziu (s. 41), ale bylo pro ni nejen svou specializací velice pozitivní. Kromě dokonalého zvládnutí ruského jazyka u ní vzbudilo cit a radost překládat. Ostatně nasměrování ke studiu češtiny jako hlavního oboru a ruštiny jako vedlejšího na filozofické fakultě bylo pro překládání poezie neocenitelné. A překládala nejen ruské klasiky Puškina a Jesenina, ale později především Marinu Cvětajevovou. Ta ji nadchla natolik, že řadu let nepřekládala nic jiného. Záhy se na ni obraceli sinolog Josef Kolmaš, arabista Karel Petráček či gruzinolog Václav Černý, aby přebásnila jejich přeložené texty. Citlivě přebásnila i verše mnoha slovenských autorů. Pozoruhodné je její vyznání: „*Činím rozhodnutí: překládat výhradně básníky, s nimiž se cítím spřízněná. U tibetské, staroarabské a později i ruské lidové poezie se tohoto rozhodnutí držím bezesbýtku, jsou mi formálně i pocitově blízké, jakkoli se jejich tvůrci nedají spojit do jedné osoby*“ (s. 42).

Nejbližší ze všech básníků jí byl v této době Jiří Orten, jehož poezie jí byla blízká. Upoutala ji také jeho věčná vzpoura proti násilí, a ta s vlastní Ortenovou poezií vyvolávala u autorky značné sympatie. Proto si ho zvolila za téma diplomové práce. Příznává, že „Orten byl poněkud ožehavé téma“. Její rozhodnutí věnovat se Ortenově osobnosti původně uvítal vedoucí práce prof. František Buriánek. Politická atmosféra se však poněkud změnila a jak její školitel, tak oponent Jiří Brabec po ní při obhajobě chtěli, aby řekla, když už to v závěru práce nedopsala, „*že Ortenova poezie je pouhým svědečtím o své době, době německé okupace, a žádný velký přesah nemá*“. Měla názor zcela odlišný, a stála si za ním, akceptovala jeho přínos a nadčasovost. Připravilo ji to o červený diplom. Na Ortena nezapomněla, a v roce 1969 mu uspořádala sborník. To jsme časově trochu předběhli autorčino vyprávění.

Obraz padesátých let dokresluje i pozdější příznání třídního profesora na jednom z pomaturitních třídních setkání, že se mnohých žáků bál. Kantorům konání a osudy studentů nebyly lhostejné. Díky časnému mládí, neznalosti politické záludnosti a školním přátelstvím, která zůstávají na celý život, tak při zpětném pohledu ta školní léta, prožitá byť i v totalitní době, vypadala jako idyla.

Následovalo pět let (1954–1959) studia na Filologické fakultě Univerzity Karlovy oboru čeština – ruština. Autorka hovoří v knize o studiu na Filozofické fakultě. Přijmeme toto její označení pro jednoduchost, i když v éře častých rozličných reforem či politických rozhodnutí byla vládním nařízením z října 1951 fakulta rozdělena na dvě. V hlavní budově na tehdejším náměstí Krasnoarmějců 2, dnešní náměstí Jana Palacha, sídlily v této době dvě naprosto samostatné fakulty – Filologická a Filozoficko-historická, které se ve školním roce 1959/60 opět spojily v jednu fakultu Filozofickou. Prostředí bylo nové, a hlavně i doba byla jiná. Sovětský vůdce Josif Vissarionovič Stalin a Klement Gottwald byli za zvuku smutečních pochodů uloženi do mauzoleí. V únoru roku 1956 na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu vystoupil se zdrcující kritikou kultu Stalinovy osobnosti Nikita Sergejevič Chruščov. Mimo Sovětský svaz mělo příznání stalinských zločinů dramatický účinek mezi evropskými komunistickými stranami, mnohé, ty uvnitř sovětského bloku, se dožadovaly mimořádných sjezdů a revize politických procesů padesátých let. Značné potíže měli komunisté v Polsku a Maďarsku, KSČ krizi po XX. sjezdu ustála. Nezbyvalo

než přistoupit k uvolnění skutečných i duchovních pout. Uvolnění mělo nový obraz i na fakultách. Studenti kladli požadavky, které se týkaly zlepšení poměrů na kolejích, měli četné připomínky ke stravování v menzách, dokonce na svazáckých schůzích se dožadovali obnovení akademických svobod, požadovali dostupnost studijní literatury západní provenience, volnost cestování do zahraničí a omezení výuky marxismu-leninismu. Uvolnění připravilo atmosféru pro tradiční studentský majáles, který po dlouhých letech očekávali s velkým zájmem i Pražané. Ti navíc vyhledávali a objevovali v malých narážkách politickou kritiku. O to více byl majáles 20. května 1956 ubírající se Prahou sledován ze strany politického vedení a StB.

A nejen studenti byli překvapeni, co všechno se najednou může. „Ve fraku, v cylindru a s měšcem dolarů, převlečený za milionáře kapitalistu“ účinkoval asistent z katedry marxismu-leninismu! Zapojil se do chystané veselosti s chutí. Vážnější alegorii představovala v čele průvodu černá rakev s nebožtíkem nesená studenty práv s bílým nápisem MARXIS-MUS-LENINISMUS. Autorka si pořídila a nesla v majálesovém průvodu zamřížovanou skříňku s knížkami a nápisem LIBRI PROHIBITI, a protože jí ji „hystericky rval z rukou předseda fakultní stranické organizace Jan O. Fischer“, zaujal tento zápas fotografa pařížského Le Monde a Jana Štroblová se ocitla na stránce respektovaného renomovaného světového deníku. „*Na fakultě byly v tu chvíli tak rozvolněné politické mravy, že z toho nikdo nic nevyvodil.*“ Alegorických, či jen vtipných momentů byla v průvodu celá řada i k potěšení stotisícihlavého diváctva lemujícího na chodnicích trasu průvodu.

A tak se do budoucna střídaly doby uvolnění a opětného utužení politického systému. Autorka se na fakultě ocitla uprostřed rušného a rozmanitého dění.

Fakultní atmosféra byla nová a pochopitelně úplně jiná. Já a moji kolegové jsme přišli na fakultu o dva roky později, bouřlivý majáles roku 1956 jsme nezažili, ale za ty dva roky se atmosféra ve společnosti i na fakultě natolik změnila, že to, co starším kolegům připadalo jako značné uvolnění, my jsme brali jako samozřejmost. Přesto se to na nás valilo od samého počátku. Bouřlivý polský říjen roku 1956 – první největší vzpoura v táboře sovětských satelitů, na kterou navázaly podzimní revoluční události v Maďarsku. To bylo pro nás nečekané a velice vzrušující uprostřed československé stagnace a klidu tři roky po měnové reformě. V naší snaze vyznat se v tom, případně zklidnit naši zvědavost, poslalo k nám vedení katedry tehdejšího odborného asistenta Františka Červínku, aby na naše dotazy odpovídal. Před plnou posluchárnou číslo 201 vystoupení zvládl se ctí, aniž by věděl, že díky překladům našeho kolegy, studenta prehistorie Zoltána Drenka, který překládal na pokoji tehdejší Koleje 5. května vysílání maďarského rozhlasu, znali jsme tak i jiné skutečnosti, než nám předkládal denní tisk. Nikdo ze studentů kontroverzní dotaz Červínkovi nepoložil. Maďarským požadavkům národní nezávislosti a demokracie, svobodných voleb, odchodu sovětských vojsk a později i vystoupení Maďarska z Varšavské smlouvy a vyhlášení neutrality jsme moc nerozuměli, matně je konfrontovali s informacemi a fotografiemi a psaním Rudého práva. Že byla totalitní moc v Československu založena na strachu a násilí, jsme v době našich studií až tak nevnímali, s výjimkou těch mezi námi, jejichž rodiny byly postiženy, a ti svá tajemství tiše střežili.

Masívní politická propaganda nepřátelství nás většinou nechávala v klidu. Ideologickou indoktrinací na fakultě si neuvědomuji. (Nepočítám předměty typu Dialektický materialismus, Politická ekonomie, Vědecký komunismus apod.) Když jsem chtěl v prvním ročníku získat dostatečné informace o našich legionářích a jejich cestě Sibiří, objednal jsem si

v Univerzitní knihovně, dnes Národní knihovně, v Klementinu knihu Jaroslava Kratochvíla *Cesta revoluce* z roku 1928. Nebyla mi však poskytnuta, snad z ideových důvodů jakési formy Libri prohibiti. Zašel jsem na katedru československých dějin a archivního studia, kde mi beze všeho napsali a opatřili list razítkem, že knihu potřebuji ze studijních důvodů – kniha mi pak byla do studovny bez průtahů vydána. Po příchodu na fakultu byla pro nás řada věcí pochopitelně nová. Třeba i kroužek Archivní teorie a praxe, části Studentské vědecké společnosti Karlovy univerzity v Praze. Iniciativní byli posluchači 4. ročníku, ti v čele s Janem Heřmanem organizovali cyklus měsíčních večerních setkání s přednáškou a diskusí v semináři pomocných věd. Poznali jsme se rázem se studenty všech ročníků oboru archivnictví. Účastnili se se zájmem, a někdy i odbornou radou také někteří naši učitelé. Z každého ročníku byl jeden ze studentů ve výboru kroužku, z našeho prvního Karol Bílek ve funkci zapisovatele.

Žili jsme si víceméně nezatiženi současnou politikou studentským životem. Že by někdo z pedagogů na nás vědomě politicky působil, toho si nejsem vědom. O nedávných velkých procesech JUDr. Milady Horákové, Rudolfa Slánského a spol. nikdo nemluvil, jako by nebyly. Byly nové skutečnosti a tyto z počátku padesátých let nám připadaly dávné, byť tomu bylo jen pár let. Vesměs jsme nevěděli nic o „studijních prověrkách“ z ledna 1949, které naši fakultu po právnické postihly nejsilněji a politicky ji o jednu pětinu posluchačů zúžily a „vyčistily“.

Žili jsme si klidným studentským životem. V jarním slunci jsme se vyhřívali na schodech Rudolfiny, na Alšově nábřeží hráli kuličky, nadšeně se účastnili volby královny krásy a radostně cvičili pod přirozeným vůdcem, studentem z hudební katedry před Rudolfínem cviky typu „kam vítr, tam plášt“ a s úsměvem si představovali ty konkrétní lidské korouhvičky a pak táhli před 1. májem Malou Stranou, Kampou kolem Werichovy vily na petřínský Nebozízek. Řada věcí byla z hecu, vědomě kritice společenských poměrů to bylo vzdálené. Při naší naivitě a pocitu volnosti rozhodování jsme dokonce podnikli celoročnickovou stávku, když nám nečekaně předepsali navíc přednáškový cyklus sexuální výchovy. První přednášky lékaře Sexuologického ústavu jsme se zvědavě účastnili, ale nesplňovala naše očekávání, a tak jsme řekli dost. Až po letech jsem si uvědomil, jaké politické patálie mohla mít fakulta a děkan z tohoto našeho impulzivního jednání. Děkan Mirko Očadlík se svou mohutnou bílou hřívou si ročník pozval k jednání do posluchárny 201 a po vyjasnění došlo ke kompromisu – cyklus uzavřela jedna poslední přednáška.

Chytali jsme závan vzniku divadel malých forem a poezie. Vzpomínám, jak jsem se najednou bez větší reklamy pořadatele ocitl na besedě s hercem a spisovatelem Ivanem Vyskočilem, iniciátorem malých scén, tzv. divadel malých forem, která se po Praze na přelomu padesátých a šedesátých let uchytila i jinde po Čechách. Absolvent herectví na DAMU studoval poté i na naší fakultě ještě pedagogiku a psychologii a já jsem byl zvědavý na jeho spolupráci s Jiřím Suchým, či nepanuje-li mezi zakladateli divadel malých forem nepřátelská rivalita a není mu ubližováno. Snad tu besedu organizovali také lidé kolem Tripolu, o kterém autorka píše. Ty zajímavé neoficiální akce probíhaly bez větší propagace, stačilo si to mezi sebou na Filologické fakultě říct. Tak jsem se náhodně a jen tak mimochodem zúčastnil výstavy malířky Míly Doležalové v posluchárně 2. patra části Filologické fakulty. Ta byla pro mne přímo zjevení. Vzpomněl jsem si na tuto výstavu v dubnu 1986 při vzácné návštěvě ateliéru malířky v Telči, v domě plném pláten velkých rozměrů a ve venkovním zahradním ateliéru před velkým plátnem Cikánská svatba, kam jsem se dostal díky příteli

lékaři Františku Dvořáčkovi z Třebíče, který malířce poskytoval lékařskou péči a svoji starostlivost. Výstavy malířů Mikuláše Medka, Pravoslava a Jana Kotíkových, o kterých autorka píše jako o akci Tripolu, mne minuly. Akce Tripolu, kterých se autorka aktivně účastnila, byly společensky a kulturně významné. Píše, jak vedle „zakázaných spisovatelů objevili také zakázané malíře v čele s Mikulášem Medkem a stihli jsme jim uspořádat na akademické půdě výstavu“ (s. 50).

Zprávy ze světa, díky studijní pestrosti oborů, byly aktuální a někdy i z první ruky velice překvapivé. Například kamarád našeho kolegy Zdeňka Vimra, studující hindštinu, nám s vážnou tváří v roce 1959 sděloval čerstvé informace o napadení Tibetu Číňany. Z agrese ve vzdálené zemi byl rozrušen a hluboce zklamán. Nebyli jsme zakřiknutí, byli jsme zvědaví a už nevím, kdo požádal Františka Červinku, aby promluvil na téma TGM. Posluchárna byla plná, přednášející úkol zvládl i k naší spokojenosti. Měl s tím však značné nepříjemnosti, o kterých jsme se dozvěděli mnohem později. Výsledkem bylo stranické řízení s výstražnou důtkou. Ona ta přednáška se navíc konala shodou okolností v den Masarykových narozenin 7. března. Zažil jsem nabitou velkou posluchárnu po návratu Arnošta Kolmana z Moskvy, hodně navštívenou bývalými absolventy, nyní vědeckými pracovníky Akademie věd, redaktory novin a časopisů. Věděl jsem jenom, že Kolman poslouchal v Praze na německé univerzitě Einsteina a mluvil v Rusku s Leninem! Už to bylo nejen pro mne zajímavé. Všichni očekávali jeho rozpravu o matematice, hlavně, co nového poví na téma kybernetika, o které měl přednášet. Vždyť v té době byl na policích knihoven naučný slovník, ve kterém byla kybernetika charakterizována jako buržoazní pavěda. Velká posluchárna byla rovněž nabitá v očekávání, co zajímavého řekne prezident Antonín Zápotocký. Jako by všichni zapomněli na jeho veřejné prohlášení krátce před měnovou reformou, ve kterém sliboval, že reforma nebude a lidé o uložené peníze nepřijdou. Ač měl plnou odpovědnost za nastolení a provádění násilí, včetně politických procesů, ve společnosti užíval jisté sympatie občanů oceňujících jeho „lidovost“, osobní skromnost a kritiku rozmáhající se byrokracie. Navíc na nás, studentské posluchače působila sama nevysvětlitelná prezidentská aura. Nebylo běžné setkat se tak blízko s prvním občanem státu, a proto tolik značného očekávání naivního nezkušeného posluchačstva, a zvědavosti, co mu ve večerních hodinách řekne ve velké posluchárně muž z Hradu.

Leč, vraťme se k vlastní knize vzpomínek Jany Štroblové. S uznáním a obdivem připomínám autorčinu vzpomínku, že se ještě před maturitou stala členkou pověstné sportovní školy charismatického Otakara Jandery, že se jí zmocnila úžasná radost ze sportování. Propadla lehké atletice, konkrétně běhu na dlouhé tratě. Pár měsíců byla tím pádem duchem více na stadionu v pražské Stromovce než ve fakultních posluchárnách. Vše má svůj čas, nechala sportu a dočasně i veršů, které ji přivedly do literárních kroužků, kde se setkávala s pozdějšími přáteli, spisovateli, publicisty či známými.

Na fakultě místo kroužků literárních byly kroužky debatní. Jak říká, „na fakultě, když se proniklo pod povrch, k jejím ponorným dějům, to pořádně vřelo“ (s. 34). Na „nástěnných novinách“, na chodbě vedle katedry, zaujaly její překlady z Ovidia a Catulla, zde se objevovaly literární pokusy a úvahy pozdějších renomovaných spisovatelů. Doby „tání“ využili i k tomu, aby páchali, jak píše, kulturní činnost, o níž mnozí soudili, že je poloilegální (s. 37). Název Tripol vyjadřoval spojení tří fakult – filozofické, matematicko-fyzikální a DAMU, ale připojil se i někdo z práv či medicíny (s. 37). V budově fakulty po kulturní a společenské stránce dominovala ta polovina, kde sídlili filologové, byť autorem hry Aféra

homo, kterou Tripol uváděl, a Jana měla roli květinářky, byl posluchač historie ze sousední fakulty Antonín Klimek. „*Kdo v té době nežil, neuvěří*“ (s. 37). Na literárních večerech Tripolu recitovali Jan Kačer s Ninou Diviškovou Viktora Dyka a básníky, kteří se netěšili oficiální přízni. A recitátoři „*dělali, co mohli, aby podtrhli skrytý význam*“. Mládí je tak trochu s revoltou a touhou po pravdě propojené. Tripol uspořádal ve velké posluchárně i protestní shromáždění proti filmu Snadný život, který líčil současný život studentů v různých barvách.

Autorka vzpomíná pochopitelně i na své učitele. Někteří jí objevili Nezvala, jiné připomene v krátkých charakteristikách, například J. B. Čapka, Františka Buriánka, Rade-gasta Parolka, Jiřího Honzika, Karla Kostrouna, a podává kusy obraz, jaký život na fakultě panoval. Profesora Vladimíra Šmilaueru si velmi vážila. Nezapomněla ani na fenomén padesátých let – totiž autostop, jenž studentům částečně splňoval a naplňoval touhu po dále spojené s dobrodružstvím. Ostatně při autostopu se seznámila se svým budoucím manželem, studentem historie a budoucím významným afrikanistou, vědeckým pracovníkem Orientálního ústavu Akademie věd do normalizačního vyhazovu a návratu po pádu totality, Otakarem Hulcem. S Otakarem se vydala autostopem také do Polska a díky malému pohraničnímu styku dojeli na „černo“ až k moři. Tolik zážitků, překvapení a radosti najednou! Tato forma studentského cestování a zábavy již rovněž patří minulosti a je v knize i dokladem doby.

Dokladem doby padesátých let je také následující vzpomínka a současně i příklad uvážlivého jednání jednoho z „hodně osvícených komunistů“ (s. 66) proti zlovolnému udání a nenávislné zášti. Autorčin přítel a budoucí manžel Hulec byl po maturitě na večerní střední škole (denní studium mu z kádrových důvodů nebylo umožněno) a po dvou letech práce v továrně přijat ke studiu na Filozoficko-historické fakultě. Když končil 4. ročník, povolal si ho děkan fakulty, aby mu oznámil, že na něj přišlo stranické udání z místa bydliště a jeho studium bude muset ukončit. Překvapený student se odebral s Janou, půvabnou posluchačkou „velké“ češtiny a „malé“ ruštiny, za nyní již docentem Františkem Červinkou, kterému Otakar důvěřoval, stranickým funkcím navzdory. Docent Červinka vymyslel plán, který by umožnil studentovi ukončit řádně 5. ročník i celé vysokoškolské studium. Na docentovo doporučení se měl tak nějak šikovně „ztratit“. Odhlásit se z koleje, na fakultě se nevyskytovat, pracovat v klidu na diplomové práci u prof. Josefa Polišenského, který jediný byl do případu zasvěcen, a připravovat se na státnice. Doc. Červinka nechal na studijním oddělení potvrdit do indexu ukončení studia, a dokonce obětavě podnikl dvě cesty na Krajský výbor KSČ v Českých Budějovicích, kde zjistil, že pisatel udání zneužil úřední razítko, že udání nepochází z krajského výboru, nýbrž místního uličního. To bylo v Červinkových rukou významné eso pro případ potřeby. Otakar obhájil diplomovou práci, s úspěchem vykonal státní zkoušky a byl promován. Úspěch tak slavila i solidarita Františka Červinky a prof. Polišenského. Následovala připravovaná svatba v rodinném kruhu; druhá, rozverná studentská s přáteli ve fracích, se svědky a družičkami s uvitými věnečky pampelišek ve vlasech, s vlastními dětmi opouštějícími základní školu, byla radostná a plná rozpustilého mládí a konala se po dvaceti letech na zámku Sychrov.

Přišlo první zaměstnání, po ukončení vysoké školy se v této době chodilo na umístěnku, a ta nasměrovala autorku do Benešova na kulturní odbor Okresního národního výboru. Úřední pracovní zařazení – inspektorka pro kulturu – skrývalo však „dohled“ nad knihovnami benešovského okresu. Během půlročního působení stačila s místními studenty nacvičit

divadlo, a pak Praha – tam ji, již renomovanou mladou autorku, „zlanářili“ přátelé do Státního nakladatelství dětské knihy (od roku 1969 pod označením Albatros). Změna přišla vhod i z prostého důvodu. Manžel po ukončení studií nastoupil povinnou základní prezenční vojenskou službu a samotná by se v „nebytové prostoře“, kterou jim zaměstnavatel poskytl, necítila bezpečně. V pražském nakladatelství redigovala edici Jiskřičky a magazín Veronika. Řadu autorů přivedla ke spolupráci a uvedla je do literatury. Sama do literárního světa vstoupila záhy, již v roce 1955, prostřednictvím nového měsíčníku pro literaturu a umění Květen. Již ve druhém čísle prvního ročníku měla uveřejněny čtyři básně. V tomto ročníku jí vyšla ještě báseň *Srdce* a dva překlady – básni jednoho z nejvýznamnějších arménských básníků Hohannese Širaze a veršů korejského básníka Han Men Čona. V druhém ročníku opět vycházejí její nové verše, ve třetím ročníku se stává členkou redakční rady, které od vzniku časopisu předsedá Bohumil Březovský. První sbírku *Protěž* vydala v roce 1958, do roku 1970 stihla vydat ještě tři sbírky (*Kdyby nebylo na sůl; Hostinec u dvou srdcí; Torza*) a dvě prózy (*Nemalujte srdce na zed'; Archa*).

Neminul ji ani vstup „sprátelených armád“ s následnou normalizací. Pozbyla místo nakladatelské redaktorky, práce v Albatrosu ji těšila. Nedeprimována dále tvoří a píše; našťásti nemusela užívat přátelské pomoci „pokryvačů“, v normalizačním marastu se jí podařilo publikovat v řadě nakladatelství. V Národní knihovně je k dispozici více než třicet publikací, které v této neradostné době do listopadu 1989 vydala. S pokorou a pocity úzkosti musí čtenář sledovat její vyprávění o praktikách StB a marné snahy tajně bezpečnosti získat autorku ke spolupráci. Spolupráci nepodepsala.

Zprávu o knize absolventky naší univerzity jsem psal pro univerzitní časopis a sledoval jsem především atmosféru školní a vysokoškolskou, i dobu padesátých let na fakultě. Čtenář vzpomínek jistě ocení zajímavé a hutné čtení, krátké glosující poznámky o lidech, s kterými se během života setkala. A nebylo jich málo. Po změně politických poměrů v listopadu 1989 to byl přímo publikační a aktivizační gejzír. Vycházely reedice i nová její tvorba. Zpočátku pracovala jako redaktorka literárních vysílání v Československém, později Českém rozhlasu, od devadesátých let se objevila i na televizní obrazovce. Pomáhala s obnovou českého PEN klubu, je členkou výboru jeho Českého centra, Evropské akademie poezie. Ještě před listopadem 1989 se velice angažovala v oblasti ekologie a upozorňovala na ochranu a práva zvířat. Dost místa je věnováno tomuto tématu včetně hledání toho správného názvu pro zástupnou organizaci, včetně Spisovatelé za práva zvířat. Také některé zahraniční cesty se spisovateli, či s manželem jsou ve vyprávění zajímavě zaznamenány, jakož i některá významnější mezinárodní a domácí ocenění.

Jak šel čas, životní zkušenosti zhoustly, objevovaly se úvahy, které čtenář jistě ocení: „*Jak snadno se vytvoří animozita. Rozhodně rychleji než přátelství.*“ „*Máme svá tajemství a žijeme s přesahem ...*“ (s. 194) „*Čas pokročil a chvílemi se miň žije, než vzpomíná.*“ (s. 198) „*Po každém návratu domů cítili, že skutečnost zas o něco zhrubla, o něco se pokazila i rodná čeština – pokaždé nás něčím zasáhl ten o nějakých čtrnáct dní, či o tři neděle, či dokonce o celý měsíc horší jazyk. O dobu, co jsme byli pryč. Jako kdyby to byly roky. Takhle si s námi zahrává časový klam ...*“ (s. 199)

Při četbě jsem si také uvědomil, jak není snadné odpouštět, a jak si člověk léta pamatuje i malý odpor kladený jeho představě či rozhodnutí. Jan Skácel byl autorkou „*oblíbený, obdivovaný básník a k tomu člověk bez bázně a hany, jak jsem ho poznala během jednoho ze zájezdů po severní Moravě, kdy jsme si říkali Janku a Jano*“ (s. 77). Jednou „*přinesl*

rukopis leporela (!) Pohádka o velkém samovaru, v níž Lenin myslí, až vymyslí horu a na ní pak vaří čaj pro celý národ“. Nezdálo se redaktorce Štroblové vhodné, aby básník povahou své tvorby lyrik psal tak angažované verše. Snad by jí později v době normalizace, kdy do roku 1981 nesměl Skácel uveřejnit ani řádku, dal i za pravdu. Zemřel 7. listopadu 1989, pád totality a následné bouřlivé události s nástupem nové doby, žel nezažil. Rozmluva s ním tehdy byla marná. Skácel šel naopak za ředitelem, který „*odložil svou obvyklou dobromyslnost, rukopis svěřil jiné, starší a moudřejší redaktorce (!)*“ (s. 78). Ředitel nakladatelství Bohumil Říha Skácelovo veršování politicky využil. Knížečku, jednalo se o 8 stran tisku malého formátu a čtyři strany ilustrací národního umělce Karla Svolinského, vydalo Státní nakladatelství dětské knihy k 40. výročí založení KSČ. V tiráži se dočteme, že publikace je určena pro čtenáře od 5 let a odpovědnými redaktory jsou Karel Černý a Jana Štroblová. Náklad byl 25 000 a vázaný výtisk stál 4,10 Kč. Autorka tak trochu nelítostně připomněla i po dlouhých letech zvěčnělého Jana Skácela, který je i mým oblíbeným básníkem a jeho verše jsem v době jeho „duchovní klatby“ šířil opisováním a dělal sobě i přátelům radost.

Knihu hutného kultivovaného vyprávění doprovázejí četné fotografie z autorčina archivu. Škoda, že došlo k několika zbytečným překlepům (např.: dvakrát je uveden prof. František Kavka mylně jako Kafka). Čtenář nebude jistě autorce vyčítat drobné omyly typu: když píše, že byl Miloslav Vlk posluchačem stejného studijního oboru jako Otakar Hulec, její manžel. Pozdější kardinál a arcibiskup pražský byl posluchačem archivnictví, které také vystudoval. Obdobná záměna je s autorčinou poznámkou, jak Otakar, když získal na vojně zajímavý job – promítač filmů v areálu kasáren – si dal na dveře promítací kabiny cedulku PROM.FIL. Dal-li si tam oznámení o absolutoriu vysoké školy, pak Prom. hist., filologii nestudoval.

Zdeněk Pousta

doi: 10.14712/23365730.2024.7